

AZ ISZLÁM BANKRENDSZER MŰKÖDÉSI MECHANIZMUSÁNAK VIZSGÁLATA AZ ISZLÁM ÉS A HAZAI BANKMÉRLEGEN KERESZTÜL

VARGA JÓZSEF – TORMÁNÉ BUDAY KRISZTINA

Az iszlám bankrendszer iránt az utóbbi években egyre inkább nő az érdeklődés. Ez a fokozott figyelem – a kamatmentesség érdekes jelensége mellett – az iszlám pénzügyi rendszer töretlen növekedésének és válságállóságának tulajdonítható. Tanulmányunk az iszlám bankrendszer mikrogazdasági működési mechanizmusának és az iszlám, valamint a konvencionális bankmérleg elemzésének segítségével mutatja be az iszlám bankrendszer működésének alapelveit. A Kuveyt Türk Katilim Bankasi működését az OTP Bank működésével vetettük össze a 2006-2014 közötti periódusban. Az iszlám banki tevékenység elterjedésének bemutatása után az iszlám bankrendszer alapelveinek áttekintését végezzük el, majd a tematikus bankmérleget vizsgáljuk meg. Végül összevetjük egy iszlám bank és egy hagyományos bank mérlegét, elemezve jövedelmezőségi mutatóikat. A jövedelmezőségi mutatók elemzésének eredményeképpen bemutatjuk, hogy az iszlám monetáris rendszer nemcsak működőképes, hanem a 2007. évi válság óta stabilabb gazdasági működést eredményez. Az iszlám pénzrendszer elveit tekintve etikailag tisztességesebbnek, gazdasági szempontból kiegyensúlyozottabbnak látszik a kamatszedő társainál.

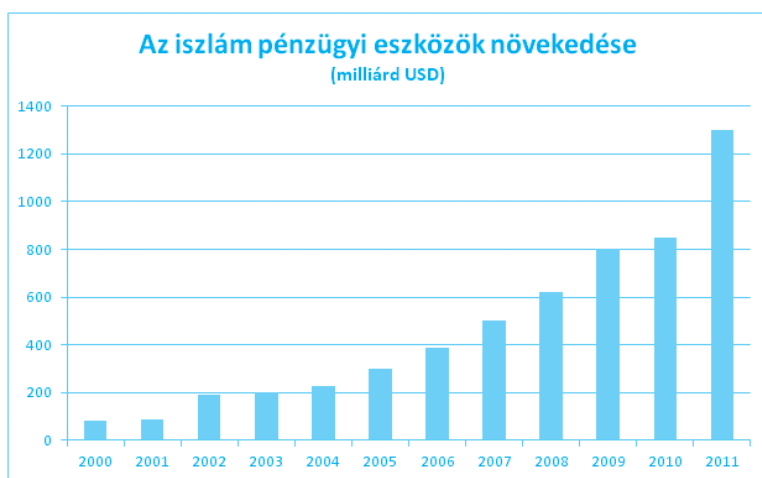
1. AZ ISZLÁM BANKRENDSZER TÉRHÓDÍTÁSA

Napjainkban a világon több mint 300 iszlám bank működik. Az utóbbi évek tendenciája, hogy az új iszlám bankok alapítására nemcsak az iszlám vallású országokban, hanem egyre inkább a világ más részein is sor kerül. „Például 2 iszlám bank működik Ausztráliában, 6 a Bahama-szigeteken és 38 az Egyesült Államokban. Dánia, Franciaország és Írország egy-egy, míg Németország és Svájc öt iszlám bankkal büszkélkedhet. Nagy-Britanniában 23 iszlám bank működik, míg Luxemburg területén 4. Bosznia-Hercegovinában egy bank létezik, amely az iszlám banki elveknek megfelelően működik.” [Hadžić, 2015] 2015 júliusában pedig megalakult az euróövezet első tisztán és teljesen iszlám elveken alapuló iszlám bankja Németországban a Kuveyt Türk Bank befektetésével. A Kuveyt Türk Bank vezetője, Kemal Ozan az előzetes piaci felmérések alapján 1,6 milliárd eurós (1,73 milliárd USD) piaci volumenre számít a németországi muszlimok között.

Amint azt Bánóczy és Varga bemutatja [Varga–Bánóczy, 2015], a történelemben az iszlám országok függetlenné válása indította el az iszlám banki termékek és szolgáltatások iránti igényt. Az iszlám hitűek – különösen az olajárrobbanás után – saját maguk is bankokat akartak alapítani, biztosítva, hogy a létrehozott profit saját országukban maradjon. Az igazi pénzügyi intézményrendszeri fejlődés azonban az első olajválság, vagyis 1973 után indult meg, amikor a gazdaggá vált iszlám országokban már elegendő tőke volt a bankalapításokra. Lefektették az iszlám bank Koránnal egyeztetett alapelveit és sorra alakultak az Öböl-menti országokban a bankok.

Az iszlám bankok terjeszkedése Európában legerőteljesebben Nagy Britanniában, Franciaországban és Németországban indult fejlődésnek. Mára már elterjedtek szerte a világban, fejlődésük egyelőre töretlen, amit elősegít az is, hogy a 2007-ben kibontakozott subprime válság sokkal kisebb mértékben érintette őket, mint a nyugati bankrendszert. Az utóbbi fél évszázad során a világ vezető bankjai megalapították a saját kirendeltségeiket a muzulmán országokban [Hadžić, 2015]. Ezek az úgynevezett „iszlám ablakok”, amelyek keretében ezek a hitelintézetek ügyfeleik számára sariának megfelelő banki termékeket kínálnak. Dr. Rodney Wilson, a skóciai Durham Egyetem közgazdaságtan professzora szerint az iszlám bankok utóbbi két évtizedben tapasztalt növekedése „kimagaslóan lenyűgöző, és nincs kétség afelől, hogy ez folytatódni fog a jövőben. A nagy ügyfélkör és a munkát végzők magas száma, valamint az állandó személyzet képzettségének fejlesztése a feltételezés oka, miszerint ez nem egy szimpla és rövid távú jelenség.” – ismerteti és csatlakozik a véleményhez Hadžić professzor [Hadžić, 2015].

1. ábra: Az iszlám pénzügyi eszközök növekedése 2000-2011 között

Forrás: Mosab I. Tabash - Raj S. Dhankar (2014): „The Impact of Global Financial Crisis on the Stability of Islamic Banks: An Empirical Evidence” *Journal of Islamic Banking and Finance* 2(1): 367-388.

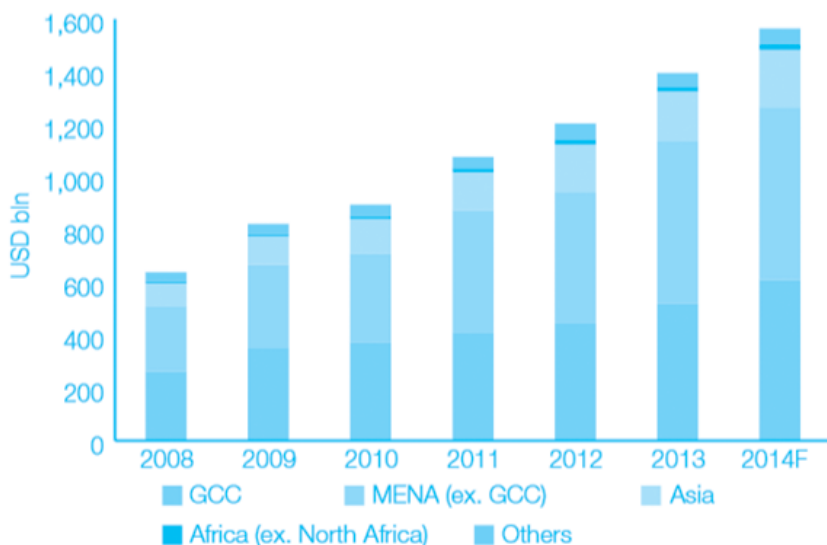
A világgazdaságban egyre nagyobb teret foglalnak el a pénzügyi rendszerben az iszlám bankok. Azok az alapelvek, amelyeket a Koránból származtatnak, biztosítják azt, hogy az ezeket megvalósító országok stabilan növekvő bankrendszerrel rendelkeznek. Az Iszlám Pénzügyi Szolgáltatások Testülete (IFSB) kimutatása szerint a 2004-2011 közötti időszakban a világválság ellenére is 38,4%-os növekedést mutattak az iszlám bankok [Islamic Financial Services Industry Stability Report, 2013]. Az ezredfordulótól 2011-ig mintegy 10 év alatt pedig tízszeresére nőttek a pénzügyi eszközök, elérve a 1300 milliárd USD-t (1. ábra).

A 2008-ban kezdődő világméretű pénzügyi válság miatti nehézségek sok hagyományos bankot mélyen érintettek a világon. A bankok mérlegfőösszege több kelet-közép európai országban – így hazánkban is – jelentősen csökkent [Bozsik, 2015]. Ez természetesen igaz az iszlám bankok tekintetében is, azonban ennek ellenére az iszlám pénzügyi tevékenység világszerte nőtt.

Bizonyítható, hogy az iszlám bankok a működési környezetüket átható szigorú saría szabályozás miatt világszerte stabilabbak a konvencionális bankoknál. Az iszlám finanszírozás impozáns növekedési üteme ezeknek a stabilitást célzó vallási-jogi szabályoknak köszönhetőek. A 2014-es gyors ütemű növekedés mintegy 2000 milliárd USD értékű volt. Az iszlám finanszírozás megoszlása megfelelt a várakozásoknak: 78%-a iszlám bankbefektetés volt, az egyre népszerűbb Sukuk értékpapírok 16%-os részesedést mutattak, a Takaful 1%-ot, az iszlám pénzalapok 4%-ot, az iszlám mikrofinanszírozás pedig szintén 1%-ot [Tabash–Dhankar, 2014].

Az iszlám bankrendszer növekedése 2012 óta is töretlen, a 2. ábra a mérlegfőösszegük növekedését mutatja 2008–2014 között.

2. ábra: Az iszlám bankrendszer mérlegfőösszegének növekedése 2008–2014 között

Forrás: Islamic Financial Services Industry Stability Report, 2015: 30

2. AZ ISZLÁM BANKRENDSZER VALLÁSI ELŐÍRÁSAI

Amint arra Bánóczy és Varga rámutat, az iszlám bankrendszer vallási gyökerei társadalmilag jelentős üzenetet hordoznak. „Az iszlám vallás egyik legfontosabb célja a társadalom igazságosabbá tétele. Az iszlám vallásban és gazdasági cselekvésben az erkölcsi értékek betartásának sokkal nagyobb a jelentősége, mint a hagyományos bankrendszerű országokban. Az iszlám emberek életük minden tényezőjét, a vallási, a társadalmi, a gazdasági és a politikai aspektust ezen alapelvek szerint szervezik meg. Véleményünk szerint az ilyen típusú magatartás segíthet megfékezni a kapzsiságot és az ebből kinövő korrupciót, amely a nyugati társadalmakban az emberi teljesít-

mény legmagasabb fokaként, abszolút céljaként a vagyon maximalizálását és az egyén vágyainak korlátok nélküli kielégítését tartják.” [Varga–Bánóczy, 2015a: 110]

Ahhoz, hogy egy iszlám bank megfeleljen a vallás előírásainak, öt alapszabályt kell figyelembe vennie, e szerint kell tevékenységét végeznie [Pálfi, 2011]:

1. Tilos az uzsora, illetve a kamat fizetése (riba).

„Akik a kamatot elveszik, azok úgy támadnak fel, mint az, akit megszállt az ördög. Ez lesz a büntetésük azért, mert azt mondták: Az adásvétel ugyanolyan, mint a kamat. Ám Allah megengedte az adásvételt, de megtiltotta a kamatot. ... akik a tilalom után visszatérnek a kamat használatához, azok a Tűz lakói lesznek, és örökké benne maradnak.” [Korán, 2. Szúra]. A kamatszedés azért tilos, mert a Korán szerint tilos pénzből pénzt csinálni.

2. Haram (=tilos) tevékenységet nem finanszírozhat az ügylet.

A tiltott tevékenységekről a felsorolás után még írok. Meg kell jegyeznem, hogy vannak olyan ügyletek, amelyek kivételt képeznek. Például a szállodaipar, a szórakozó helyek építése elengedhetetlen a turizmus, és ezáltal a gazdaság fellendítéséhez. A turisták azonban nem feltétlenül az iszlám vallás hívei, így ők fogyaszthatnak alkoholt, és a sertéshús tilalma sem biztos, hogy vonatkozik rájuk. Így azokat árulni, értékesíteni kell részükre, tehát az iszlám ilyen esetekben kivételt tesz.

3. Tilos a túlzott kockázatvállalás, a spekulatív ügyletek (harar).

A túlzott kockázatvállalás túlzott veszteséget jelent, a kockázatoknál a mértékletességet be kell tartani. Két fogalmat kell megemlítenünk. A majszír szerencsejátékot, hazardírozást jelent, amely tiltott tevékenység. A gharar pedig a túlzott kockázatvállalás, amely során vagy az egyik fél, vagy mindkettő vesztesként kerülhet ki az ügyletből, hiába van ott a nyereség lehetősége is.

4. Kötelező felelősségvállalás a felek között a keletkező károk ellen.

Az iszlám bankrendszer működésének fontos eleme, hogy a felek mind a profitot, mind pedig a veszteséget a szerződésben előre meghatározott arányban megosztják egymás között, a maximális méltányosság figyelembe vételével. A nyereség a hitelfelvevő eredményéből származik, ez a PLS-módszer (Profit and Loss Sharing).

5. Kötelező zakát megjelenítése, teljesítése.

Ennek a kötelezően előírt jótékonykodásnak többféleképpen eleget tehet a muszlim ember. Például banki ügyleteknél előre kiköthető, hogy a kártérítést az ügyfél zakátként teljesítse. Az iszlám fontos a jótékonykodás, mely a kötelező adakozás formáját ölti. A keresztény és iszlám vallások lényegéhez hozzátartozik a jótékonykodás gyakorlása. Azonban a kereszténységben is ismert fogalom itt kötelező jelleget öltött. A tehetősebb embereknek kell és sokszor érdemes is adakozniuk. A Korán ennek módjairól is felvilágosít. „Ha nyilvánosan adakoztok, az egy nemes dolog. De ha titokban adjátok oda a rászorulóknak, az a legjobb nektek. Mert akkor jóvátesztek valamennyit a rossz cselekedeteitekből.” [Korán, 2. szúra, 271.]. A bankok mint nagy jövedelemmel rendelkező szervezetek természetesen nem képezhetnek kivételt, így ha nem is egy-egy konkrét ügyletbe kötődően, de mindenképp eleget kell tenniük adakozási kötelezettségüknek.

E pont lezárásául érdemes megvizsgálni az iszlám bankok viszonyulását az etikához. Napjainkban a közösségi bankok és az iszlám bankok képviselik leginkább az etikus bankrendszer mintáját. Az etikus banki magatartásnak számos elemét magukon viselik az iszlám finanszírozási technikák [Pálfi, 2011]:

a) az eladó birtokában kell lennie annak az árunak, amelyet elad vagy bérbe ad, míg a hagyományos bankok „csak” kölcsönt nyújtanak a vevőnek a semmiből, bár a megvett eszköz jogilag a tulajdonukba kerül;

b) a tranzakciónak valódi kereskedelmi tranzakciónak kell lennie, a vétel és eladás tényleges szándékával;

c) szükséges, hogy az eladott vagy bérbe vett eszköz reáleszköz legyen, nem lehet elképzelt vagy eszmei, ami kizárja a spekulációs ügyleteket; és

d) az adósságot nem szabad tovább értékesíteni, így a vele járó kockázatot sem lehet másra hárítani.¹ A kockázatot magának a hitelezőnek kell viselnie.

Az iszlám bankok működésében a kockázatkezelésben betöltött szerepük és közvetlenebb bank-ügyfél kapcsolatuk miatt ügyfeleik szemében közelebb állnak a partneri szerephez, mint a konvencionális kamatszédő bankok. Az iszlám bankrendszer elvei szerint etikus pénzügyi rendszert testesít meg. Ez az etikus magatartás kedvező az ügyfelek számára, hiszen a bankok kamatot nem számolhatnak fel, és az ehelyett alkalmazott felár sokkal inkább átlátható, értelmezhető és megfizethető az ügyfelek számára, mint a hagyományos bankok egyes kamatkonstrukciói.

A 2008. évi világgazdasági válság alatt megtartott stabilitásuk pedig csak tovább növelheti ügyfeleik bizalmát. További fontos szempont, hogy az iszlám vallásúak számára egy konvencionális bank vallási okokból – többek között a kamatfizetés szerepe miatt – nem jelenthet valós alternatívát (eltekintve az egyre terjedő saría-kompatibilis ajánlataiktól), míg a más vallású emberek számára – a kamatmentesség etikai aspektusa miatt – az iszlám bank egy új lehetőséget jelent. Ezen bankok megítélését tovább javítja az alapelvek között lefektetett vallásos adófizetési kötelezettségük.

3. AZ ISZLÁM ÉS A HAGYOMÁNYOS BANK MÉRLEGÉNEK BEMUTATÁSA

Az alábbiakban bemutatjuk egy iszlám és egy hagyományos bank leegyszerűsített (sematikus) bankmérlegét. A bemutatás során a kétfajta mérleg eltéréseire helyezzük a hangsúlyt. Terjedelmi okok miatt az egyes mérlegsorok technikai elemzésére nem tudunk vállalkozni. Az iszlám bankok számviteléről részletes áttekintést ad Széles (2015).

¹ Ez kizárja az egyes mainstream közgazdászok által „nagyra értékelt” és a világot a hitelminősítők segítségével jelentős mértékben kockázatosra tevő innovációt, a rossz minőségű hitelek újracsomagolását. Megkérdőjelezi továbbá a derivatívák használatát Chapra, 2011.

3. ábra: Iszlám sematikus mérleg

Eszközök	Források
Készpénz és rövid lejáratú eszközök: Mudaraba, Musharaka	Ügyfelektől gyűjtött vagyon (számlák): Al-Wadiah, Musharaka, Mudaraba
Befektetési és kereskedhető eszközök: Ijara, Istina, Murabaha	Eredménytartalék
Kereskedelmi vonatkozású eszközök: Murabaha, Bai Salam, Bai Muajjal	Befektetési kockázatokra képzett tartalék (PER)
Eszközök értékpapírosítása	Zakát és adófizetési kötelezettség
Fix eszközök:	Saját tőke
Ingatlanok, Műszaki berendezések, egyéb immateriális javak (goodwill)	Egyéb kötelezettségek:
Egyéb eszközök	Salam, Istisna, osztalék

Forrás: Varga-Bajkó [2013]

4. ábra: A hagyományos bankrendszer sematikus mérlege

Eszközök	Források
A. Forgóeszközök: Pénzeszközök Értékpapírok Követelések Készletek	D. Kötelezettségek Hitelintézetekkel szembeni köt. Ügyfelekkel szembeni köt. Kibocsátott értékpap-ok miatti köt.-ek Egyéb kötelezettségek
B. Befektetett eszközök: Befektetett pénzügyi eszközök Immateriális javak Tárgyi eszközök	E. Passzív időbeli elhatárolások F. Céltartalékok G. Saját tőke Jegyzett tőke
C. Aktív időbeli elhatárolások	Jegyzett, de be nem fizetett tőke (-) Tőketartalék Általános tartalék Eredménytartalék Lekötött tartalék Értékelési tartalék Mérleg szerinti eredmény

Forrás: a szerzők saját összeállítása

Az első szembetűnő hasonlóság a mérlegek felépítése. Mind a hagyományos, mind az iszlám bankrendszer sematikus mérlege a csoportokat csökkenő likviditási sorrendben mutatja be: a leglikvidebb eszközöktől halad a kevésbé likvidek felé.

Különbség a két mérleg között, hogy az iszlám mérleg eszköz oldala a pénzügyi eszközöket, a forrás oldala pedig a kötelezettségeket ügyletenként nevesítve tartalmazza. A konvencionális banki mérleg az „Egyéb kötelezettségeket” a kötelezettségek között tartja nyilván, az iszlám

banki mérlegben ezek a forrás oldal legvégén találhatók, mégpedig nevesítve azon ügyleteket, amelyekből a kötelezettség fakad. Az eszköz oldalt vizsgálva látható, hogy mindkét banki mérleg tartalmazza a pénzeszközöket, csak más kategória megnevezéssel. Pénzeszközök alatt nem csupán a készpénzt értjük, ide tartoznak még a csekkek, valamint a központi banknál elhelyezett átvezetési, elszámolási és elkülönített betétszámlák is.

Forrás oldalon az iszlám mérleg két olyan elemet tartalmaz, melyek a konvencionális banki mérlegben nem találhatók. Az egyik a PER (befektetési kockázatokra képzett tartalék), másik pedig a zakát. Adófizetési kötelezettsége a hagyományos bankoknak is van, de a zakát az iszlám banki mérleg egyik sajátossága. A hagyományos bankok az eszközök és a források közé sorolva, a vonatkozó mérlegcsoporthoz kapcsolódóan jelenítik meg a céltartalékokat. Szemmel látható, hogy az iszlám banki mérleg nem részletezi annyira a tartalékokat, mint a hagyományos banki mérleg.

Az iszlám banki betéteket két típusba sorolhatjuk. A tranzakciós betétek közvetlenül kapcsolódnak a tranzakciókhoz. A hagyományos bankrendszerben ennek a betéttypusnak a látra szóló betéttypus felel meg. Az iszlám tranzakciós számlán elhelyezett összegről a számlatulajdonos rendelkezhet, a banknak kötelessége azt azonnal teljesíteni. A 100%-os tartalék követelmény e betétek névértékére biztosított. Ezek a betétek kielégítik az iszlám vallásúak számára fontos saría-kompatibilitás követelményét.

Az iszlám banki befektetési betétek a hagyományos bankok által kínált határidős vagy takarékbetéttel szemben jobban hasonlítanak a vállalatok részvényeihez, vagy még inkább a befektetési alapok befektetési jegyeihez. A bank által kibocsátott befektetési betéteknek nincs garantált névértéke és fix megtérülési rátája. A betéteseket úgy kezelik, mintha a bank részvényesei lennének, ezáltal részesedhetnek a bank eredményéből. A bank működéséből származó teljes eredmény, tehát a nyereség és a veszteség is megoszlik a betétesek és a bank között.

Tartalékok képzésével mindkét bankrendszer a szolvencia elvének való megfelelésre törekszik, biztosítva a nem várt jövőbeni negatív események és kockázatok fedezetét. Bár a túlzott kockázatvállalás a saría által tilos, a megengedhető mértékű kockázat mégis velejárója az iszlám banki életnek. Ezzel ellentétben a konvencionális bankok kockázatkerülők, és különböző módon szigorítják a hitelnyújtást (adósminősítés, késedelmes fizetés esetén büntető kamat stb.).

A konvencionális banki mérlegben található a saját tőke elemeként az általános tartalék. Ez csak a banki mérlegekben található, úgynevezett banki-számviteli sajátosság, melynek felhasználása szigorú szabályokhoz kötött. A bankok a pozitív adózott eredményükből képezik az általános tartalékot, melynek mértéke az adózott eredmény 10%-a. Ez a tartalék arra szolgál, ha valami nem várt veszteség éri a bankot, és a kötelezően képzett céltartalékokkal nem tudnák fedezni ezt a veszteséget, akkor az általános tartalékot még felhasználhatják. Valamint mentőövként szerepelhet, amennyiben a bank jövedelmezősége negatív lenne. Ebben az esetben feloldhatnak az általános tartalékból az eredmény kiegyenlítésére.

5. ábra: Az OTP Bank 2011-2014. évi banki mérlege (millió Ft)

ESZKÖZÖK	2014	2013	2012	2011
• Pénztárak, betétszámlák, elszámolások a Nemzeti Bankokkal	2.307.632	539.125	602.521	595.986
• Bankközi kihelyezések, követelések	281.006	273.479	356.866	422.777
• Eredménnyel szemben valós értéken értékelt pénzügyi eszközök	289.275	415.605	222.874	241.282
• Értékesíthető értékpapírok	839.152	1.637.255	1.411.177	1.125.855
• Hitelek	5.864.241	6.245.210	6.464.191	7.047.179
• Részvények és részesedések	23.381	23.837	7.936	10.342
• Lejáratig tartandó értékpapírok	709.369	580.051	429.303	124.887
• Tárgyi eszközök	206.440	261.523	251.393	241.797
• Immateriális javak	158.721	193.721	237.749	249.869
• Egyéb eszközök	291.835	211.241	129.456	140.553
ESZKÖZÖK ÖSSZESEN	10.971.052	10.381.147	10.113.466	10.200.527
FORRÁSOK	2014	2013	2012	2011
• Kötelezettségek bankokkal, a magyar állammal, nemzeti bankokkal és egyéb bankokkal szemben	708.274	784.212	534.324	646.968
• Ügyfelek betétei	7.673.478	6.866.606	6.550.708	6.398.853
• Kibocsátott értékpapírok	267.084	445.218	643.123	812.863
• Eredménnyel szemben valós értéken értékelt pü-i kötelezettségek	183.994	87.164	122.032	230.149
• Egyéb kötelezettségek	592.088	421.353	457.231	376.937
• Alárendelt kölcsöntőke	281.968	267.162	291.495	316.447
KÖTELEZETTSÉGEK ÖSSZESEN	9.706.886	8.871.715	8.598.913	8.782.217
• Jegyzett tőke	28.000	28.000	28.000	28.000
• Eredménytartalék és egyéb tartalékok	1.288.757	1.532.164	1.534.572	1.439.095
• Visszavásárolt saját részvény	55.940	55.599	53.802	54.386
• Nem ellenőrzött részesedések	3.349	4.767	5.783	5.601
SAJÁT TŐKE ÖSSZESEN	1.264.166	1.509.332	1.514.553	1.418.310
FORRÁSOK ÖSSZESEN	10.971.052	10.381.047	10.113.466	10.200.527

Forrás: otpbank.hu

6. ábra: Kuveyt Türk Katilim Bankasi 2011-2014. évi banki mérlege (millió Ft)

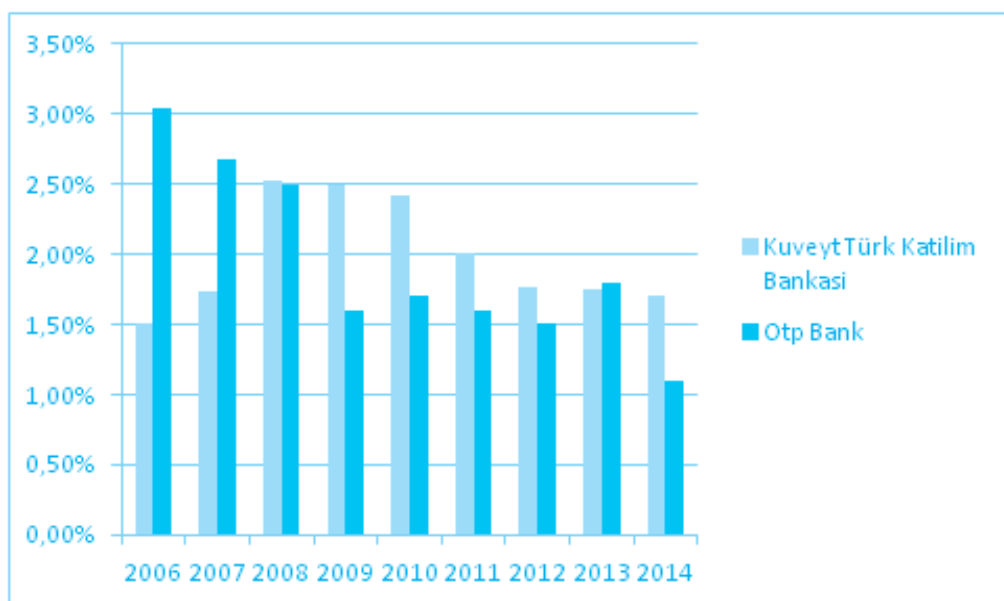
ESZKÖZÖK	2014	2013	2012	2011
• Készpénz és egyenleg (központi bankkal)	125.566	89.758	60.326	64.278
• Egyenleg más bankokkal és pü-i intézményekkel	358.460	282.908	200.034	105.295
• Tartalék betét a kp-i banknál	462.769	311.299	233.875	113.974
• Pü-i eszközök (kereskedési céllal tartott)	5.356	12.078	7.799	10.758
• Pü-i eszközök (értékesíthető)	245.340	137.884	69.307	803
• Esedékes finanszírozás tevékenységből	2.224.786	1.659.498	1.461.541	1.247.322
• Min. kifizetendő vevőkövetelés (pü-i lízing)	79.160	41.752	23.006	16.517
• Nemesfémek	144.931	48.635	208.912	171.915
• Egyéb eszközök	45.242	30.399	33.503	23.864
• Beruházási projektek	5.570	4.818	5.201	4.887
• Vegyesvállalatok	702	528	0	0
• Ingatlanbefektetés	2.911	2.169	3.951	3.838
• Ingatlan/tulajdon és berendezés	42.066	33.460	26.418	17.567
• Immateriális javak	7.832	5.809	5.517	3.272
• Halasztott adókövetelés	4.895	3.366	3.220	4.740
• Eszközök és kereskedelmi céllal elidegenített csoport	2.896	2.911	3.653	2.954
ESZKÖZÖK ÖSSZESEN	3.758.482	2.667.272	2.346.263	1.791.984
FORRÁSOK	2014	2013	2012	2011
• Esedékes kötelezettségek pü-i intézményekkel és bankokkal	489.911	420.942	296.223	188.023
• Értékpapírkibocsátás – Sukuk	244.278	94.371	102.392	107.015
• Alárendelt kölcsönök	43.061	45.118	45.631	47.678
• Pénzpiaci mérlegek	78.926	23.068	0	0
• Folyó- és profit/veszteségmegosztó részvény	2.473.956	1.779.294	1.623.453	1.236.800
• Származékos pü-i eszközök	2.883	6.141	933	4.718
• Dolgozói segélykötelezettségek	10.340	6.974	5.022	0
• Egyéb kötelezettségek	42.414	37.309	52.565	22.659
• Céltartalékok				3.175
• Fizetendő nyereségadó	3.599	2.094	1.980	454
KÖTELEZETTSÉGEK ÖSSZESEN	3.351.480	2.415.311	2.128.199	1.610.522
• Jegyzett tőke	254.681	177.106	138.787	117.135
• Részvény ázsio	2.589	2.422	2.933	2866
• Értékesítési tartalék (rendelkezésre álló, nettó)	2346	211	1667	0
• Tartalékok és eredménytartalék	102.597	74.349	77.134	63669
• Egyéb tartalékok	4.405	(-)3632	(-)2850	(-)2785
• Árfolyam különbözetek (átszámítási)	2.496	1.505	393	577
SAJÁT TŐKE ÖSSZESEN	369.114	251961	218.064	181.462
FORRÁS ÖSSZESEN	3.758.482	2.667.272	2.346.263	1.791.984

Forrás: kuveytturk.com.tr

4. ELEMZÉS JÖVEDELMEZŐSÉGI MUTATÓK SEGÍTSÉGÉVEL

Az alábbiakban az OTP Bank és a Kuveyt Türk Katalim Bankasi jövedelmezőségi mutatóit vetjük össze. Bár a két bank egyszerű összehasonlítása számos módszertani problémát felvet (például az eltérő gazdaságpolitikák, eltérő inflációs ráták és a nem azonos bankszabályozás kérdéskörét), mégis, úgy gondoljuk, hogy első megközelítésben hasznos a kétfajta bankrendszer összehasonlítása során a két bank jövedelmezőségi mutatóinak összevetése. Az OTP Bank adatai és a Kuveyt Türk Katalim Bankasi értékei az adott bank saját honlapjáról letöltött jelentésből származnak, azaz nem számított értékek.

7. ábra: Az OTP bank és a Kuveyt Türk Katalim Bankasi ROAA mutatói 2006-2014 között

Forrás: kuveytturk.com.tr, otpbank.hu

A gazdasági világválság előtt az OTP Bank mutatója magasabb értéket mutatott. A 2006-os évben ez az érték 3,04%, az iszlám bank ROAA mutatójának értéke pedig 1,5%. A gazdasági világválság a gazdasági élet szereplőit 2008-ban érintette, de az OTP Bank ROAA értéke már 2006 után csökkenő tendenciát mutat, ellentétben a Kuveyt Türk Katalim Bankasi mutatójával, ami csak a válság után kezdett csökkenni. Legnagyobb értéknövekedés a 2007-es évről 2008-ra mutatkozik, ahol a saría alapú bank ROAA mutatója 1,74-ről 2,52-re ugrott fel, és ezzel felkapaszkodott a hazai bank mutatója mellé. A válság után az OTP Bank ROAA mutatója nagymértékben csökkent, hiszen 2008-ról 2009-re 2,5-ről 1,6-ra csökkent.

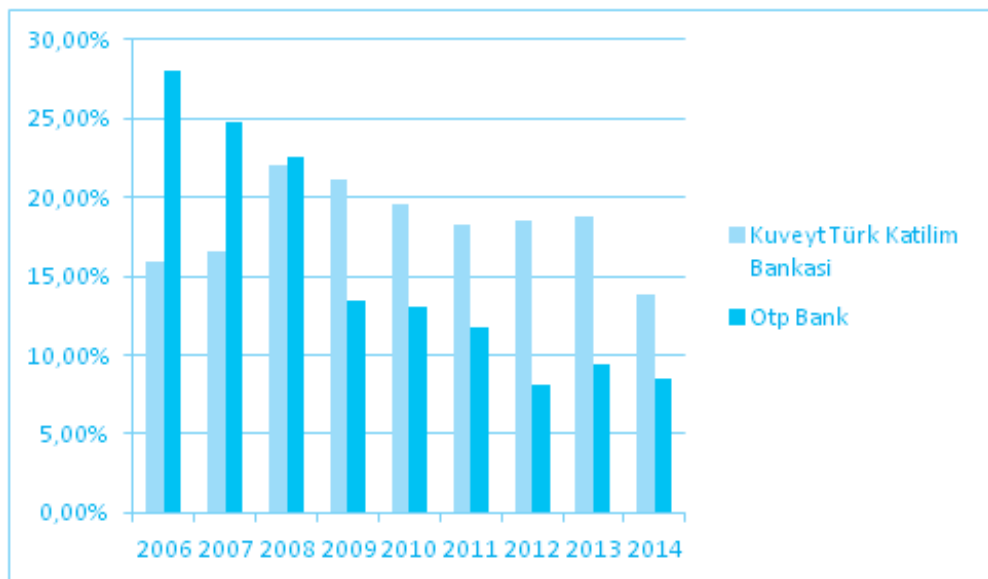
Látható, hogy mindkét bank mutatója nagyobb mértékű változást jelez, de ezek ellentétesek egymással. Míg az iszlám bank ROA mutatója ugrásszerűen nőtt, a hazai bank mutatója „drasztikusan” csökkent a válság után. Mindkét bank ROA mutatójának „életgörbéjén” csak ez a két

pont mutat ugrásszerű változást. Az iszlám bankot a válság azonban később és nem olyan nagymértékben érintette. Ennek oka az lehet, hogy az iszlám bankok nem képeztek akkora részvényfelhalmozást. A válság kirobbanásának egyik hatása az értékpapírok „elértéktelenedése” volt. Így, mivel a saría alapú bankok részvényfelhalmozást nem végeztek, nem veszítettek annyit, mint a konvencionális bankok, azaz kevesebbet buktak.

Az OTP Bank mutatója 2012-től kezd emelkedni, de hogy ez folyamatos emelkedő tendencia lesz, azt csak két-három év elteltével lehet biztosan kijelenteni. A Kuveyt Türk Katilim Bankasi mutatója 2012-ig csökkenő trendet mutat, majd 2013-ig stagnálni látszik. De az érték folyamatossága ebben az esetben is csak pár év elmúltával mutatható ki.

A ROAE mutató alapján vonhatunk le konzekvenciát arra vonatkozólag, hogy mekkora jövedelmet termelt a bank egységnyi saját tőkére vetítve. Cél a minél magasabb érték, hiszen a kapott százalékos eredmény mutatja, hogy hány százalékban térült meg a befektetett tőke. A mutatók nem saját számított értékek, a bankok honlapjáról letöltött adatok.

8. ábra: Az OTP Bank és a Kuveyt Türk Katilim Bankai ROAE mutatói 2006-2014 között

Forrás: kuveytturk.com.tr, otpbank.hu

A 8. ábrán látható, hogy az iszlám bank jövedelmezősége a 2008-as válságig emelkedő tendenciát mutat. Ellentétben a hazai konvencionális bank mutatójával, amely már a 2006-os évtől csökkenő trendet ábrázol. A 2008-as válság az OTP Bank mutatóját nagyobb mértékben érintette, hiszen 22,5%-ról lecsökkent 13,4%-ra. A pontos csökkenés 9,1%. Azaz a befektetett tőkéje csupán alig több, mint 9%-ban térült meg. A saría alapon működő Kuveyt Türk Katilim Bankasi mutatójának értéke 2008-ban 22,08%-ot ért el, amely a következő évre csupán 0,98%-kal csökkent, azaz a következő évi értéke 21,1%. Az OTP Bank ROAE mutatójának értéke egészen 2012-ig csökkenő

trendet ábrázol, de az iszlám bank mutatójának értéke csupán 2008 után kezdett csökkenni egészen kis mértékben, de már a 2011-es évtől emelkedni kezdett.

A hazai bankok csökkenő tendenciát leíró mutatójának egyik oka az lehet, hogy a válság után a bankok által kihelyezett hitelek az ügyfelek nem tudták fizetni, e téren alapvetően a deviza alapú ingatlanpiaci ügyletek jelentősek. A megemelkedett árfolyam miatt fizetéseképtelenné vált az ügyfelek (hitelfelvevők) nagy része, a törlesztésekkel vagy elmaradtak, vagy egyáltalán nem tudták fizetni azt. Az ingatlant, amelyre a hitelt felvették, jó esetben saját maguk el tudták adni (de ez többletköltséget jelentett a konvencionális bankoknál a szerződésmódosítások stb. miatt), vagy banki tulajdonba került, vagy árverezés útján értékesítették. De amíg a bank által nyújtott hitelt nem kapta vissza a pénzügyintézet, addig nem térült meg a befektetett tőke.

5. ÖSSZEFOGLALÁS

A Kuveyt Türk Katalim Bankasi mérlege alapján 2006-tól üzleti sikerekről beszélhetünk, ami beleillik az iszlám bank globális szinten is tapasztalható trendjeibe. Az iszlám elvek szerint működő bankok a világválságot követően nemcsak stabilabbaknak mutatkoztak, hanem jelentős növekedést értek el. Erre a tendenciára, az iszlám bankok népszerűségére növekvő számuk és a befektetések volumenének növekedése egyszerre bizonyíték. Az iszlám bankok egyre erősödő jelenléte a globális pénzügyi piacokon az alternatív piacgazdasági lehetőségek irányába mutat.

Véleményünk szerint ez a tendencia a jövőbeli befektetésekre és régiós gazdaságokra jelentős hatást fog gyakorolni. E tendenciák alapján hazánkban is fel kellene készülni az iszlám bankok fogadására megfelelő oktatással és az iszlám bankműködés alapelveinek elsajátításával. Amely régiók e téren hamarabb lépnek, jelentős versenyelőnyre tehetnek szert.

IRODALOMJEGYZÉK

- Arman, R.(2013): „Az iszlám bankrendszer és monetáris politika” *ActSciSoc* 38: 121–133.
- Bajkó A. – Varga J. (2013): „Az iszlám és a hagyományos bankrendszer összehasonlító elemzése.” *A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei* 5:(1). No. 12-13.: 39-45.
- Bozsik S. (2015): „A közép-kelet-európai országok bankrendszerének mérlegalkalmazkodási folyamata a gazdasági válság kirobbanása után” In: Karlovitz J. T. (szerk.) *Fejlődő jogrendszer és gazdasági környezet a változó társadalomban*. International Research Institute. 133-143.
- Daily Sabah (2015): *Turkey's Kuveyt Türk becomes Germany's first Islamic bank*. <http://www.dailysabah.com/finance/2015/07/02/turkeys-kuveyt-turk-becomes-germanys-first-islamic-bank>. Lekérdezve: 2015.07.28.
- Geitmann, R. (1989): „Bibel, Kirchen und Zinswirtschaft.” In: *Zeitschrift für Sozialökonomie*, Heft 80 S. 17-24
- Geitmann, R. (2000): *A Biblia, az egyházak és a kamatgazdaság*. Összefogás a Fennmaradásért Mozgalom, Budakalász
- Hadžić, F. (2015): *Conventional and Islamic Banking*. <http://www.bbi.ba/en/static/islamic-banking>. Lekérdezve: 2015. július 22.

- ISDB (2010): *What is Sukuk? A secure return through an ethical investment*. <http://thatswhy.isdb.org/irj/go/km/docs/documents/IDBDevelopments/Internet/thatswhy/en/sukuk/what-is-sukuk.html>. Lekérdezve: 2015.07.29.
- Islamic Financial Services Board (2013): *Islamic Financial Services Industry Stability Report 2013*. [http://ifsb.org/docs/IFSB%20-%20IFSI%20Stability%20Report%20TEXT%20FINAL%20\(OUTPUT\).pdf](http://ifsb.org/docs/IFSB%20-%20IFSI%20Stability%20Report%20TEXT%20FINAL%20(OUTPUT).pdf). Lekérdezve: 2014. május 2.
- Islamic Financial Services Board (2015): *Islamic Financial Services Industry Stability Report 2015*. http://www.ifsb.org/docs/IFSB%20Islamic%20Financial%20Services%20Industry%20Stability%20Report%202015_final.pdf. Lekérdezve: 2016. május 2.
- Hasan, M. – Dridi, J. (2010): „*The Effects of the Global Crisis on Islamic and Conventional Banks: A Comparative Study*”. *IMF Working Paper*. 2010 WP/10/201
- Tabash, M. I. – Dhankar, R. S. (2014): „The Impact of Global Financial Crisis on the Stability of Islamic Banks: An Empirical Evidence.” In: *Journal of Islamic Banking and Finance*, 2(1):367-388.
- Mácsik Z. (2008): *A multilaterális fejlesztési bankok és kapcsolataik Magyarországgal. Doktori értekezés*. Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog és Államtudományi Doktori Iskola, Budapest
- Pálfi G. (2010): „Iszlám finanszírozás a pénzügyi piacokon” *TEK Fordulat* 11
- Rostoványi Zs. (2010): „A „totalizáló iszlámtól” a „szekularizált iszlámig”. Az iszlám civilizáció a retradicionalizáció és modernizáció kettős szorításában.” In: Csicsmann L. (szerk.) *Iszlám és modernizáció a Közel-Keleten Az államiság eltérő modelljei*.
- Saadani, S. (2006): *Das islamische Zinsverbot und CISG-Kaufvertrage*. Freiburg Law Students Journal
- Széles Zs. (2015): Accounting directives in the Islamic Banking System. *SELYE E-STUDIES* 6(1): 153-170.
- Szigetvári T. (2008): „Az iszlám jelenléte a török gazdaságban”. *MTA Világgazdasági Kutatóintézet Műhelytanulmányok*, 79. szám: 2-23.
- Varga J. – Bánóczy J. (2015): *The role of interest-freeness in the economics. Comparing the Ju-deo-Christian and Islamic monetary system*. Sapientia, Csíkszereda
- Varga J. – Bánóczy J. (2015a): *Az iszlám monetáris rendszer működési mechanizmusa*. 7. Nemzetközi Balkán Konferencia, Kaposvár
- Weber, M. (1982): *A protestáns etika és a kapitalizmus szelleme*. Gondolat, Budapest

Adatforrások és a kapcsolódó lekérdezési dátumok:

- <http://www.otpbank.hu> Lekérdezve: 2014.10.09., 2016.03.20.
- <http://www.kuveytturk.com> Lekérdezve: 2014.10.09., 2016.03.20
- <http://mohamed.hu> Lekérdezve: 2014.09.13.